

SLOVENSKI

UČITELJ.

Glasilo „Učiteljskega društva za slovenski Štajer.“

Izhaja 5. in 20. vsakega meseca na celi pol in velja za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 60 kr.

|| Za oznanila se plačuje od navadne ver-
stice, če se natisne enkrat, 10 kr., dvakrat
14 kr., trikrat 18 kr.

Dopise sprejema odbor „Učiteljskega društva za slovenski Štajer.“

Štev. 17. V Mariboru 5. septembra 1876. Letnik IV.

Tretji občni zbor „Učiteljskega društva za slovenski Štajer“.

(16. avgusta v ptujski čitalnici.)

Ko se je bilo okoli 50 udov imenovanega društva in družih učiteljev sebralo, začel je predsednik g. Lapa jne v navzočnosti vladnega komisarja g. Rupnika zborovanje. V kratkem nagovoru omenjal je, zakaj se je letos o tem času občni zbor sklical in razložil v kratkih obrisih že sploh znani namen in dosedanje delovanje tega društva. Na to je zbor pozdravil g. Romih, v imenu ptujskega učiteljskega društva. Omenjal in prečital je predsednik na dalje došle pismene pozdraye: gg. Pernišeka iz Materije in Lebana iz Mozirja. (G. Šija nec od sv. Duha nas je drugi dan (17. avgusta) prijazno pozdravil po berzobjavu). Na to je sledilo sledeče poročilo tajnika, g. Klanjščeka, katero je bil še predsednik sam razjasnil.

Poročilo tajnikovo se glasi:

Pravih udov šteje društvo 65, podpornih 8, skupaj 73. Vsem tem se je pošiljal društveni časopis „Slovenski učitelj“, ki se je v prvi polovici tega leta tiskal v 500 iztisih, a zdaj se tiska v 400 iztisih, zato, ker se je odboru previdno zdelo, da se onim naročnikom, ki še nič lanske naročnine plačali niso, list vstavi. Pravih naročnikov bode danes okoli 370, 25 iztisov se pošilja v zameno za druge časopise, katero število se bode z bodočim letom zmanjšalo, ako ne bi se število naročnikov zdatno pomnožilo. Odbor, zlasti pa predsednik je marljivo deloval; imel je sicer samo 2 seji; toda, kakor so sedaj odborniki po vsem slovenskem Štajeru raztreseni, ni bilo mogoče več jih sklicati. V eni teh odborovih sejah se je sklenilo, da izdā društvo „Občno zgodovino“, ki se tiska v „Slov. učitelju“ v posebni knjigi, ki naj se v 2000 eksemplarih tiska. Na podlagi

sklepa iste odborove seje izdal se je tudi „Slovenski učiteljski koledar“ v 400 eksemplarih, ki je danes vsem na razpolaganje. Pri izdavanju „Slovenskega učitelja“ so se tudi v preteklem društvenem letu odborniki dosta trudili, in le z njihovo pomočjo je bilo mogoče, list z mnogoverstnim gradivom preskerbeti.

Ker k temu nihče ničesar spregovoril ni, nadaljeval je blagajnik g. Kovačič s svojim poročilom, katerega je tudi predsednik pojasnil. Glasi se tako-le:

Račun

„Učiteljskega društva za slovenski štajler“ od 1. oktobra 1875 do 15. avgusta 1876.

Dohodki:

1. Ostanek v blagajnici 1. oktobra 1875	26 gld. 2 kr.
2. Naročnina, društvenina, inserati:	
predsednik prejel	214 „ 80 „
blagajnik „	483 „ 98 „
	<hr/>
	Skupaj 724 gld. 80 kr.
	Stroški 648 „ 80 „

Ostane v blagajnici 76 gld. — kr.

Stroški:

1. Tisk, papir, adrese, pošne marke in ekspedicijska „Slov. učitelja (to so sploh stroški tiskarne v Mariboru), plačal predsednik blagajnik	30 gld. — kr.
2. Sedanji plačani stroški za „Koledar“	440 „ — „
3. Odgovornemu uredniku in nagrada administratorju v Mariboru	48 „ — „
4. Za nakup nekaterih knjig, časnikov, (Päd. Zeitschrift, Kärnt. Schulblatt in drugih tiskovin (imenikov in drugih)	35 „ — „
5. Za pisanje adres in papir	8 „ 71 „
6. Pošta za društveno dopisovanje in pri uredništvu društvenega organa	9 „ 44 „
7. Razni stroški, godba pri občnem zboru v Celji itd.	42 „ 79 „
	34 „ 86 „

Skupaj 648 gld. 80 kr.

Opomba. Gg. društvenikom in pregledovalcem računa, ki se bodo volili, treba je pri tem računu marsikaj pojasniti: 1) Pri dohodkih ni vračunjeno to, kar je tiskarna za nas prijela, kajti dotične zneske nam je takoj pri poravnavi stroškov priskrbel. Račun na dalje kaže, da bi bilo društvo aktivno, ker smo navedli v blagajnici ostanek od 76 fl. Temu toda ni tako. Računi Pajk-ove tiskarne kažejo, da smo jej dolžni 180 gld.,

to posebno radi tega, ker so se 2 poli „Občne zgodovine“ (po 29 gld.) že dotiskale in nam zaračunile. Tudi za društveni „koledar“ smo dolžni tiskarni 20 gld. Druzih dolgov društvo nima. Nasproti temu pa se vidi iz knjig naročnikov, da ima društvo letošnje naročnine terjati okoli 600 gld., lanske in predlanske pa od 150—200 gld. Razen tega ima na inseratih še dosta dobiti: Ima pa tudi v založenih knjigah „Občne zgodovine“ in „Učiteljski koledar“ precej denarja.

K temu računu tudi nihče nič pristavil ni; volili so se na to 3 pregledovalci računa: gg. Štrenkelj, Štuhec, Kosi.
(Dalje in konec prih.)

O nadaljnem izobraževanju narodnega učitelja.

(Pri okrajni učiteljski konferenci v Ptuju 17. avgusta govorila Franja Ekl, učiteljica v Ljutomeru.)

Najizobraženejši človek ne more reči, da mu zadostujejo znanosti, katere si jih je prisvojil, bodi si v mladosti, bodi si v poznejših letih. Ako pa to velja o vsakem človeku, koliko bolje se dá obračati na učitelja, ki je v prvi versti poklican druge izobraževati in odgojevati.

Istina je, da vsaki, kateri hoče do učiteljske stopnje dospeti, mora si prisvojiti mnogo znanosti, treba je, da se izuri v vsakoverstnih predmetih, ki mu pomagajo doseči zaželjeni cilj.

Učitelja, kateri je to v pravem pomenu, to ne bo zadostevalo, temuč premišljeval bode, kako bi zamogel pridobljene znanosti povečšati in kako mu bode mogoče vse njegovo znanstvo najbolje na korist šole obračati. — Zeló bi se motil tisti, ki bi menil, kedar hitro ima spričevalo v roki, da je njegovo izobraževanje dopolnjeno, da si je že zadosti naučil. Vsak, kateri tako meni, ne bode ne le napredoval, temuč korakal bode rakovo pot. Kolikor bolj je učitelj osamljen, kolikor manj mu njegova okolica zadostuje, toliko več si mora duševne hrane iskati, da ne zaostaja, da njegov nauk ne postaja popolnoma mehanična reč. — Učitelj, ki se vedno in vedno na svojo daljno izobraževanje ozira, temu bode njegov poklic zmiraj ostal nov, vedel mu bode pridobiti nove in oživljajoče strani.

Za daljno izobraževanje pa ne zadostuje, da si izvolil učitelj samo predmete, kateri so njemu po volji in kateri morebiti ne segajo v krog njegovega delovanja. Kdor se hoče v pravem pomenu dalje izobraževati, temu je treba si izvolili to, kar ga bolje in boljše seznanj z njegovim stališčem, ne pa tega, kar ga od tega odvrta.

Pervo, kar sega v krog daljega izobraževanja je vestna priprava k vsakemu predmetu, za vsako posamezno uro. Jako napačno sodi tisti, ki meni, da ima dovolj znanosti in zmožnosti, da ni

treba, da bi se za taško malenkost pripravljaj, in ki ne misli poprej na nauk, kakor takrat, ko je že treba pričeti.

Uspeh takega podučevanja je večidel pomankljiv, mnogo zaprek se stavi učitelju pri pregledu danega predmeta. Kdor hoče z uspehom delovati, temu treba paziti, da se njegovo pripravljanje ne ozira samo na to, kar se podučuje, temuč tudi na to, kako se bode podučevalo. Mora se pretehtati, kaj bode otroke najboljše zanimivalo, kaj bo največji korist za življenje prineslo.

Treba je pomisliti, v kateri zvezi je dani predmet z drugimi, prevdariti se mora, ali bode moč nasprotovati vsem dvombam, ki bi utegnile vzdigniti se tiho ali glasno v otroških srcih. Nadalje bode marljiv učitelj pomislil, katere izglede iz otroškega življenja, iz otroške skušnje bo treba izbrati, da dani predmet postane vsim razviden.

In ker se pri podučevanju ne gleda samo na znanost in razumnost, temuč tudi na porabo, bode se slednjič pripravljanje tudi na to oziralo, in vestni učitelj se bode vprašal, ktere vaje bo rabil za krepčanje otroških moči, da se obrani in vterdi, kar se je pridobilo, da postane vse na korist praktičnemu življenju. Le tist učitelj, kateri pred naukom vse to prevdara, bode se v istini nadalje izobraževal in s časom gotovo mojster v svojem delovanju postal.

Dalje obstoji izobraževanje učiteljevo v razširjanji svojih lastnih znanosti na korist šole.

To doseže po učenji in branji. Pri učenji in čitanji mu pridejo na pomoč dobre knjige. Ker pa knjige, ako bi si jih hotel učitelj sam naročiti, dosto stanejo, učitelji pa, akopram imajo povekšano plačo, ne bi si jih zamogli napravljati, zato jim pa pride na pomoč jako lepa in splošno koristna ustanova, „okrajna učiteljska bukvarnica.“ Ta jim podaja v obilnem številu knjig, katerih se lahko vsak učitelj posluži, da napreduje v svojih že pridobljenih znanostih. Da pa ta važna ustanova ne bo brez koristi, treba da se v njej ne nahajajo samo knjige, katere morejo učitelja v že znanih predmetih vterditi, temuč tudi take, katere krog njegovih znanosti pevekšajo.

Ne bode pa učitelj pravi uspeh pri branji knjig imel, ne da bi se natanko seznanil z njihovim zadržajem. Ni treba dosta čitati, boljše je malo, toda to temeljito. Ravno iz tega uzroka tudi ni dovolj, da se v bukvarnici nahaja dosta, toda slabih knjig, ni se treba ozirati na število, temuč na obseg vsake posamezne knjige. Želeti bi bilo, da se v vsaki bukvarnici nahajajo knjige, katere nas bolje in bolje seznanijo z materinščino. Čem bolje ko se bomo v domačem jeziku izurili, tem lažje nam bode podučevanje; ne bode nam treba loviti po izrekih, vedno bomo imeli pravo besedo za vsaki pomen. Da to dosežemo, treba pred vsem čitati dosta slovenskih knjig, toda ne

le samo zanimive povesti, temuč dobre izdelke domače literature, ki nas bolje in bolje seznanijo z duhom našega maternega jezika.

Najvažnejši za tim predmetom je za ljudskega učitelja prirodoznanstvo. Jako zanimivo in rodovitno polje se tu odpre očem za svoj stan vnetemu učitelju. Temeljita znanost v tem predmetu obrani učitelja vedno v isti kreposti, katero tako zelo potrebuje nasproti mladini; razven tega mu donša mnogo materijala za poduk v ljudski šoli. Važno je torej pri nakupovanju knjig, da se posebno na to ozira, namreč na dela naroznanskega zadržaja.

Da se ne sme zgodovino, geografijo, matematiko in geometrijo v stran pustiti, to je samo ob sebi razumljivo.

Na dalje ne smejo v nobeni bukvarnici manjkati knjige, ktere nas seznanijo s pedagogično literaturo.

Slednjič naj bode le to še omenjeno, da se knjige ne smejo le prebirati, zato da so sploh brane, treba je, da čitamo s razumnostjo. Kakor hitro smo knjigo odložili, moramo vedeti nje zadržaj. Prav dobro je, navaditi se s peresom v roki čitati, in najvažnejše reči si zaznamovati, nikdar pa ne smemo tega zapisati, kar nam ni dobro razumljivo. Kar pri prvem prečitani nismo razumeli, to nam boče bolje in bolje očito, ako bomo eno in isto knjigo večkrat ponavljali.

K daljnemu izobraževanju še pripomorejo domače konference. Konference so osobito za to, da se učitelji združijo, in se enakomerno postopanje v vseh razredih doseže. Da se to lahko zgodi, treba da se vsi učitelji med saboj dobro porazumó. Nadučitelj se ne sme ošabno na svoje kolege obračati, in ti mu ne smejo brez vzroka nasprotovati. Nobeden ne sme le zato govoriti, da sploh kaj pové; vsak naj govori prosto pa s temeljitim vzrokom naj brani svojo reč. Napačno bi bilo pri nasprotovanju se kazati občutljivega, preudari naj vsak, ali niso morebiti ideje nasprotne stranke boljše; v čem se strinjajo, v čem ločijo od danega predloga, varovati pa se je treba razaljenja.

Razgovarjati se mora na dalje le o tem, kar spada v krog podučevanja in odgojevanja. Tako postopanje nam podeli obširni krog znanosti, da nikdar ne moremo priti v zadrego, kaj bi povedali, o čem bi se razgovarjali, bodisi v šoli, bodisi pri učiteljskih skupščinah.

Prav priporočljivo je, da bi si vsak učitelj naročil na kakov pedagogični list; sosebno ondi, kjer je več učiteljev, Na taki šoli bi se lahko vsak učitelj naročil na drug list, kterega bi se med saboj razposojevali in tako z malimi stroški v duhu korakali s tovariši drugih šol naprej, spoznali misli in dela, seznanili se s splošnim napredkom in ne zaostajali, temuč vedno dalje korakali na potu omike in izobraževanja.

Občna zgodovina

za višje razrede narodnih in meščanskih šol.

V nemškem jeziku spisal prof. dr. Netoliczka. Poslovenil Ivan Lapajne.

Srednji vek.

IV. Od križanskih vojsk do odkritja Amerike.

(Dalje.)

§ 18. Rudolf Habsburški.

Po smerti cesarja Konrada IV. bil je po Nemčiji velik nered. Cesarska veljava je bila svojo vrednost tako izgubila, da nihče domačih knezov ni maral cesar biti in nemška cesarska krona se je bila dvema nenemškima vitezoma ponudila, namreč angleškemu grofu Rihardu in španskemu kralju Alfonzu, ki se pa za Nemčijo malo ali nič brigala nista. Ta doba v nemški zgodovini se imenuje medvladje, latinski interregnum (od 1256—1273). Nadškof Werner v Majncu je na to nemške kneze opozoril na Rudolfa Habsburškega, modrega, hrabrega, pobožnega in pravičnega moža. Grofi Habsburški so imeli posestva v Šviciji in v Alzaciji. Na neki stermini blizu reke Aar v kantonu Aargau se še dandanes vidijo podertine njihovega domovinskega grada Habsburg ali Habichtsburg (t. j. Jastrebov grad).

O njegovi pobožnosti se pripovedujejo lepe reči. Na lovu je srečal duhovnika, ki je nesel umirajočemu sv. zakramente. Potok je pa odnesel berv, in duhovnik si ravno črevlje odvezuje, da bi vodo prebrodil, kar pristopi Rudolf k njemu, izroči mu svojega konja, na katerega se je potem duhovnik vsedel. Po opravljeni svoji službi hotel je duhovnik konja nazaj izročiti, toda grof ga je pripustil cerkvi, rekoč: „Tega Bog ne daj, da bi jaz zopet zasedel živali, ki je mojega stvarnika nosila.“

Pri njegovem kronanji je manjkalo žezla (kraljeve palčice). Rudolf si pa hitro pomaga iz zadrege, in vzame razpelo rekoč: „To znamenje, ki je svet odrešilo, bođe gotovo dobro nadomestovalo žezlo (scepter).“ Perva skerb Rudolfova je bila, da je skerbel za red. Razglasil je splošni deželni mir, sam dokončeval škodljive roparske vitezove in jim njih gradove razdiral. Napotil se je tudi zoper ponosnega kralja českega, Otokarja, ki ni hotel nemškega cesarja pripoznati in ne k njemu dojeti kljubu večkratnim povabilom. Na Moravskem polji je bila odločilna bitka (1278). Dvakrat je bil cesar med bojom v smertni nevarnosti. Otokar se je bojeval z obupljivo serčnostjo, toda vendar le padel, dobivši 17 ran, in tako zgubil vojsko in življenje. Rudolf je na to podelil Česko in Moravsko sinu Otokarja, avstrijske dežele, katere je tudi Otokar nekaj časa imel, izročil je svojim sinovom in tako ustanovil na Avstrijskem habsburško vladarsko hišo. Rudolf je bil za Nemčijo veliko storil in tako

rekoč na novo utemeljil nemško državo. Umerl je v 74. letu svoje starosti l. 1291.

§ 19. Pripovedka o Viljelmju Tellu.

Cesarju Rudolfu Habsburškemu je sledil grof Adolf Nasaovski. Tega so pa nemški knezi kmalu odstavili in Rudolfovega sina Albrehta, za cesarja izvolili. Albreht I. je bil strog, pa pravičen. Imeniten dogodek pod njegovim vladanjem je bila utemeljitev švicarske zaveze. Albreht je namreč hotel švicarske pokrajine Švic, Uri in Unterwalden, ki so bile nemškemu cesarju neposredno podložene, habsburški hiši podverči. Vsled tega in vsled neusmiljenosti cesarskih namestnikov je nastala zarota. V temni noči (1307) so se zarotniki na travniku Rütli ob jezeru Vierwaldstättskem zavezali, svojo neodvisnost do zadnje kapljice kervi braniti. To osvobodjenje je tako-le pripoveduje: Hudo so se bali Švicarji namestnika Geslerja. V svoji prevzetnosti je obesil vojvodski klobuk avstrijski na visoki kot in zaukazal je, da temu klobuku vsak mimogredoči, spoštovanje skaže. Viljelm Tell, po vsej Švici čislán strellec, pa tega ne stori. Prejeli so ga na to in pred Geslerja tirali. Grozoviti Gesler obsodi strelca, da mora v jabelko na glavi svojega sina streliti. To se je Tellu tudi posrečilo, na kar je ljudstvo veselja vriskalo. Pa Gesler je prašal derzovitega strelca, zakaj je k sebi utaknil drugo pšico. Tell je odgovoril: „Ta pšica je bila za Vaše serce namenjena, ako bi bil svojega sina zadel“.

Namestnik je ukazal Tella prijeti in ga dál peljati v ladiji v Küssnacht, kamor se je sam podal. Na jezeru pa nastane velik vihar. Kermarji so rekli, da samo Tell more ladijo rešiti. Gesler ukaže Tellu verige odvzeti in mu vodstvo ladije zaupati. Tell kermi ladijo s svojo močno, večšo roko, pa kar na enkrat skoči na bližnjo skalo, odbacne ladijo in zbeži.

Potem je moral Tell najhujšo kazen za to čakati. Napotil se je pa proti Küssnachtu in v šumi pričakoval prihajajočega namestnika Geslerja. On pomiri in vstrelí smertno njegovega sovražnika. Zavezniki so bili potem vse Geslerjeve uradnike prepodili. Predno se je cesar Albreht nad Švicarji maščevati mogel, bil je od svojega stričnika Ivana (imenovan Parricida) umorjen.

§ 20. Friderik Lepi in Ljudovik Bavarski.

Po smerti Albrehta I. je bil za nemškega cesarja izvoljen Henrik VII. Luksenburški, ki je pa samo pet let vladal. Po njegovi smerti je bila nova volitev povod dolgo trajajoči notranji vojski, ki je Nemčiji hudo škodovala. Ena stranka voli Friderika Lepega Avstrijskega, druga pa Ljudovika Bavarskega. Švicarji so se deržali Ljudovika. Na to se Friderikov brat Ljudovik z vojsko na poti zoper nje. Pri Morgatenu

(1315) je bila bitka. Leopold, ki si je komaj življenje rešil, bil je popolnem pobit. Vojskovanje med nasprotnima cesarjema se je še z veliko serditostjo nadaljevalo. Pri Mühldorfu (l. 1322) na Bavarskem je bila odločilna bitka. Zmaga je bila skoraj že na strani hrabro se borečega Friderika, kar Ljudovikov vojskovodja Schweppermann vojevanje tako zaverti, da je soluce, veter in prah avstrijski vojski v oči nadlegoval. Ob enem pa še prav zvijačno pošlje za herbet avstrijske vojske nekaj svojih jezdecev, kateri so imeli avstrijske zastave in znamenja, da so prevarjani Avstrijanci mislili, da jim za herbtom Leopold na pomoč hiti. To je bil vzrok nesreči avstrijske vojske; Friderik je bil ujet. Ljudovik je izpoznal, komu se ima za zmago zahvaliti. V revni kmetski koči je zvečer po bitki zajca mej utrujene in lačne razdeljeval, rekoč: „Vsakemu dam po eno jajce, hrabremu Schweppermanu pa dve jajci“. Friderika je dal Ljudovik v grad Travnice na zgornje Pfalsko odpeljati, kjer je bil odpuščen pod tem pogojem, da se odpove cesarski kroni, in ako bi svoje obljube ne deržal, da se prostovoljno v ječo poverne.

Friderik je na to prihitel v Beč k svoji soprogi Elizabeti, ki se je tako po njem jokala, da je od tega oslepela. Njegovemu bratu pa se je ta pogodba zdela prisiljena in nadaljeval je boj proti Ljudoviku. Friderik se je na to vernil na Bavarsko, da se je vsled pogodbe Ljudoviku ponudil kot ujetnik. Ta zvestoba je Ljudovika ganila in sklenil je prijateljstvo s Friderikom. Delal je ž njim kakor z bratom, še celo pogodbo za skupno vladanje je ž njim sklenil, kar pa volilni knezi niso odobrili.

Pa že v prihodnjem letu (1326) se je Friderik umaknil s svojo slepo soprogo v lep grad Gutenstein na Avstrijskem, kjer je v malih letih umerl. Ljudovik je za njim v velikih težavah še 17 let vladal.

§ 21. Cesar Karol IV.

Ljudoviku Bavarskemu je sledil na nemškem prestolu Karol IV. Saksenburški. Njegova mati Elizabeta je bila unukinja českega kralja Otokarja, in njegov oče Ivan je bil po volitvi zasedel prestol česki. Karlovo delovanje je bilo omejeno največ na njegovo dedno deželo česko. Bil je neutrudljiv o tem, da je dobre naprave in blagostanje v svojem kraljestvu pospeševal. Čehe je ljubil kakor svoje otroke, o revščinah se je na ta način osvedočeval, da je v priprosti obleki okrog hodil in pomoč delil. Glavno mesto Prago je razširil, ustanovil ondi (1348) prvo nemško vsenčilišče, skerbela za pospel poljedelstva, rudarstva in vinstva. Nemška država je dobila od njega postavo, po kateri se je stalno uredila volitev nemškega cesarja. Ta postava se je zvala zlata bula, ker so pribešeni pečati od nje bili

spravljene v zlati pušici ali škatljici (buli). Po tej buli so imeli pravico cesarja voliti trije duhovski in trije posvetni knezi, namreč nadškofje v Majncu, Triru in Kolinu (Köln), in kralj Česki, Pfalski grof ob Reni, vojvoda Saksonski in mejni grof Brandenburški. V Frankobrodu ob Majni bi imela biti volitev, v Porečnu (Ahen) pa kronanje. V začetku vladanja tega cesarja je bila skoro po vsej Evropi črna kuga, ki je strašno veliko ljudi pomorila. Vsa prizadevanja zdravnikov so bila zastonj.

Karol IV. je vladal 32 let, po njegovi smerti (1378) so Čehi, kot po očetu domovine jako žalovali. Sledil mu je sin Venceslav, ki pa ni mogel miru vzdrževati, niti na Českem niti na Nemškem. Med mesti in plemenitniki so bili kervavi prepiri, mesta in žlahniki so zvezo med seboj delali, zveze mest so bile n. pr. Hanza, švabska, renska mestna zveza, zveze vitezov pa: Sleglerji itd.

V svojem kraljestvu je Venceslav večkrat prav grozovito delal; tako je dal n. pr. Janeza Nepomuka umoriti. Radi tega je bil tudi od kraljevske časti odstavljen.

§ 22. Bitka pri Sempahu in Arnold Winkelried.

Za vlade cesarja Venceslava je vladal v Avstriji vojvoda Leopold, stričnik onega Leopolda, ki je zgubil bitko pri Morgartnu, potolčen od Švicarji. Ta se je hotel nad njimi maščevati in to še posebno radi tega, ker so mu več avstrijskih gradov razdjali. Pri Sempahu je bila bitka (1386). Leopold je viteze v železnih oklepih postavil v šesterno bojevalno versto, kakor pece, ter mislil, na ta način so neprederljivi.

Mala četa Švicarjev je na kolena pokleknila, serčno molila in se potem z veliko serčnostjo na viteze zagnala. Pa napad se jim ni posrečil, ker so avstrijski vitezi sulice naprej molili. Švicar Arnolf Winkelried pa zakliče: „Jaz hočem svobodi pristo pot narediti, skerbite mi za ženo in otroke, dragi zavezniki!“ S temi besedami prime s svojima močnima rokama toliko sulic, kolikor jih je le deržati mogel, deržal jih je tudi potem, ko je padel, da je le veliko vitezov seboj potegnil. S tem je razderl terdno versto sovražnikov, med katere so planili zavezniki. Vojvoda Leopold je sam padel v boju, drugi pa so zbežali; toda večina vitezov ni mogla zbežati, marveč bila pobita.

Ta zmaga je bila odločila švicarsko neodvisnost, katera je bila v vestfalskem miru (1648) tudi priznana. (Dalje prih.)

Dopisi.

Iz Ptuja. (Okrajna učiteljska konferenca.) K tridnevnej okrajnej učiteljski konferenci v Ptujju sebralo se je bilo iz 5 okrajev 80 učiteljev in učiteljic. Zborovalo se je prva dva dni jako dolgo, in sicer v sredo 10 ur, v četrtek 8 ur, zadnji dan samo 2 uri. Lehko je razumeti,

da se je v tem času mnogo govorilo, mnogo nasvetovalo, mnogo predlogov sprejelo, i mnogo tudi zaverlo. Radi tega pa je težko dobro sliko te konference podati onim č. čitateljem, kateri niso bili navzoči. Z ozirom na to, da je bil v „Slov. učitelju“ celi dnevni red s poročevalci vred naveden, ne bomo navajali več posameznih točk in njih izvestiteljev, hočemo le nekoliko v obče tek obravnavanj, duh skupščine z nekoliko kritikajočim peresom pojasnovati.

Predsednik Hafner je pozdravil z jedernato besedo (nemško) navzoče. (Pričakovali smo sicer od njega, ki se v mnogih krogih in večkrat izrazuje, da enakopravnost spoštuje, da bode vsaj v nagovoru nekoliko slovenskih besedic izpregovoril; toda tega niti v začetku niti v teku obravnav storil ni. Vendar je pa govoril le slovenskim (po rodu so to vsi) učiteljem, ki tudi vsi (razen mestne ptujske šole) na slovenskih šolah podučujejo. Od slovenskih učiteljev zahtevajo c. kr. nadzorniki in drugi, da bi tudi rabili večkrat nemščino in s tem pokazali, da niso neprijatelji temu jeziku; zakaj pa oni javno ne pokažejo, da spoštujejo i slovenski jezik?!) — Po tem sta se po listkih volila gg. Robič in Kvas (Quas) kot zapisatelja, ki sta zapisnik v nemškem jeziku sestavljala. (Neka stranka, ki se pa ni bila dovolj z drugimi učitelji porazumela, hotela je kot zapisatelja voliti gg. Lapajna in Rauschi-na v ta namen, da bi vsaj eden zapisnik bil slovenski.) Pri 3. točki je govoril g. nadzornik obširno o rezultatih svojega nadzorovanja. V tem svojem govoru skazal se je g. nadzornik ne samo dobrega govornika, temuč tudi izverstnega pedagoga.

Navajal je mnogo mnogo pogrškov (gotovo ni bil na nič pozabil), katere je opazil na šolah peterih okrajev, v katerih deluje mnogo; n različnih učiteljev, starih in mladih, pridnih in lenih, dosta izobraženih, a tudi malo omikanih učiteljev na prav različnih šolah. Kakor je vse panoge denšnjega šolstva tako dobro omenjal, kakor je z resno besedo zahteval od učiteljev, naj bodo v pravem pomenu to, vendar so se nam nekateri smilili, ko smo videli, da vsega tega storiti ne morejo. Želeli bi bili jako, da bi bil g. nadzornik onim starejšim učiteljem, in vsem onim, ki so duševno (ali tudi telesno) slabo podkovani, ali ki v jako neugodnih okoliščinah delujejo, da bi tim zaklical: Veliko, veliko se od vas zahteva; vsega ne morete izpolnovati, storite vsaj to, kar je v vaših močeh, in kar je najpotrebnejše. — Pomanjkljivosti je navedel g. nadzornik pri vsakem predmetu; slovenščine in nemščine ni posebno poudarjal, ampak pod imenom „sprachunterricht“ je grajal, da se tudi v tej stroki premalo stori. To je bilo jako taktno, da ni enako drugim nadzornikom „nemščine“ na slovenskih šolah posebno v svoje varstvo vzel.

(Želeti bi bilo, da bi g. nadzornik v svojih poročilih na okrajne šolske svete opustil, vsakikrat in na vsaki šoli v preveliki meri braniti ta jezik, v katerem s na slovenskih naših šolah, ki so še zelo prvotne, nikakor toliko doseči ne dá, kolikor bi nekateri krogi radi imeli.)

ko že govorimo o osebi g. nadzornika, kar bodo nam nekateri zopet za zlo vzeli, moramo pa z veseljem omenjati, da je v obče njegovo vedenje nasproti obema strankami dovolj nepristransko.

Vse tri dni je bilo njegovo vedenje v tej in v drugih zadevah tako taktno, da se je mogla vsa konferenca v prav lepem parlamentarnem redu izvršiti, in da si nasprotni stranki celó nič napadali niste in da se niti ena oseba žalila ni. —

Pri 4. točki je bral podpredsednik skupščine, g. Ferik, razne došle ukaze višjih gospodk.

Za tim so poročali gg. referenti o svojih vprašanjih. Kaj so nasvetovali in kaj se je vse sprejelo in sklenilo, o tem hočem o prihodnjič nek oliko govoriti.

Danes povemo v obče le to, da so poročali nekateri prav kratko in lepo razumno.

Nekateri so govorili lepo okinčan, a ob enem jedernat jezik, drugi (toda majhno število) so pa le nekoliko fraz povedali, kakoršnih se po nemških časnikih na kupe nahaja. V slovenskem jeziku so referirali g.: Lapajne, gospodična Ekl, g. Kryl (vsi iz Ljutomera), in g. Žilber (iz Vurberga). Tudi debat so se nekateri čisto v slovenskem jeziku udeležovali, a nekateri samo deloma. Zopet drugi učitelji slovenskih šol so se pa svojega nemškega (ironija) stališča konsekvanto držali. Pri mnogih učiteljih, ki so iz boječnosti nemški govorili, videlo se je očitno, da so Slovenci. Obžalovati je bilo to, da se velika večina učiteljev nič debat udeležilo ni; ne vemo, ali niso imeli nič na sereu, ali se niso upali svojega mnenja odkrito povedati. Poslednje je jako verjetno, kajti prvi dan je g. nadzornik kljub izraženi želji, da bi se konferenca ob 6. uri končala, komandiral učitelje v telovadnico, kjer so morali do 1/2 8 ure ostati.

Iz Rajhenburga. Dne 27. julija zbralo se je učiteljstvo kozjanskega, sevniškega in brežiškega okraja k tukajšnji konferenci. Predsedoval je c. k. okrajni šolski nadzornik, g. Končnik, zapisovala sta gg. Jamšek in Kunstič, predsednika namestoval je g. Ornik.

1. Pri točki dnevnega reda „Bericht über die bei der Inspektion gemachten Wahrnehmungen“, priporoča g. predsednik med drugimi splošnimi navodi: pri zemljepisni metodi z risanjem, ter meni, da bi bilo risanje tudi v predočenje drugih predmetov na pravem mestu, zlasti pa tam, kjer ni drugih pripomočkov na razpolaganje; da se računski nauk preveč ne zakasni, ni neobhodno potrebno vseh nalog iz računic izdelati; slaba pisava se brez velikega truda ne da popraviti; naj bi se tedaj že v začetku strogo gledalo na dotična pravila. Nadalje priznava g. predsednik marljivost tistih, ki so elaborate vložili.

2. Mittheilung verschiedener Erlässe. Več ukazov o istem c. kr. deželnem šolskem svetu (v šolskih časopisih so že deloma priobčeni) se prečita. —

3. Kako naj se pri poduku iz oblikoslovja postopa? (ref. g. Jamšek.) Prav razumljivo pokaže na podlagi opazovanja na kocki elemente iz geometričnega uka: o pikl, čerti, plani, kotu, telesu in njegovem poveršji. Konečno stavi 10 tez, med temi: naj se podučuje po dr. Močnikovej knjigi na podlagi opazovanja geometričnih teles; potreba tedaj lesenih razdeljivih modelov, in za vsakoverstno merjenje primernih pripomočkov; podučevanje

naj se dialogično razvija; risanje (po Grandauerji) naj se zveže z oblikoslovjem; nauk naj bo praktičen (dostavek g. Poljanca). Sprejeto.

4. Welche Grundbegriffe der astronomischen Geografie lassen sich am Globus veranschaulichen und welche Methode ist hierbei zu beachten. Govoril g. Böhheim jun.

5. Vortrag über die wichtigsten Pendelgesetze und deren Anwendungen. Razpravljal g. Boštjančič.

6. O „Rechnungslegung und Anträge der Bibliotheks-Kommissionen“ ni pomenljivega zaznamovati.

7. Wahlen. V odbor so voljeni gg.: Gaber, Böhheim jun., Kline in Jamšek.

Alfällige Anträge. Ker se nikdo k besedi ne oglasi, sklene se konferenca, ki je od 10. dop. — o poludne pronehana — do 6. ure popoludne trajala.

Iz Tersta 12. avgusta. Danes leto bi ne bil mislil, da Vam bodem čez leto dni iz tega kraja pisal. Pa kaj se hoče. Iz skrajne meje nemške so me službene razmere vergle na skrajno mejo italijansko. S trebihom za kruhom. — Vi gospod urednik me poznate, da sem bil od nekedaj velik prijatelj slov. šolstva. Kot takemu mi je zelo težko, da se Vam tako poredkoma sporoča o tukajšnjih šolskih zadevah. Radi tega sem jaz sklenil, da Vam kakošenkrat o tej zadevi kaj naččekam. Nikar ne mislite, da bo kaj izverstnega, kajti kakor Vam je znano jaz nisem učitelj, tem menj strokovnjak na tem polji, in služba mi tudi ne dopusti pečati se s stvarmi, ki ne spadajo v moj koš. Pa vendar nekaj je boljše, kot nič. Oziral se bodem pri teh svojih sporočilih le na okoličansko ljudsko šolstvo, ker Terst, kakor veste, ne pozna še slovenskih šol.

Za zdaj Vam ne morem še mnogo sporočati, ker po okolici nisem še veliko hodil. Natančno število okoličanskih šol Vam ne morem povedati, le to vem, da so večinoma enorazredne, nekaj jih je tudi dvorazrednih, pri sv. Ivanu na Proseku in v Rojanu je celo trirazredna, na čelu jej stoji znani „direktor“ Bonin se svojim italijanskim tretjim razredom. Slovenščina je povsod učni jezik, le „direktorju“ Boninu se zdi italijanščina bolj nobel. Po družih šolah se podučuje italijanščina le kot predmet. Za učiteljice smo tukaj dobro podkovani, na vsakej šoli se nahaja po ena. Nekatere so med njimi tako pridne, da bi je smeli postaviti v izgled vsem drugim kolegijam po Slovenskem. Izmej učiteljev so nekateri verli narodnjaki, drugi so pa li kruhoborci, in magistratovi „pantofellekerji“ in ravno ti so največji dušni reveži. Okoličansko šolstvo in učiteljstvo je odvisno od teržaškega magistrata.

Šolska poslopja so prav lepa, plače za učitelje znašajo po 550 fl., za učiteljice pa po 450 fl. Razložek med nad- in podučitelji se ne dela. Vsi so enako plačani, le voditeljstvo mora eden brezplačno prevzeti, kjer jih je več. Skoraj pri vsaki šoli se nahaja tudi vert, ki je namenjen za šolski poduk. Za te verte pa skerbi teržaška kmetijska družba, katera tudi strogo za obdelovanje izplačuje. Niso pa vsi verti taki, kakor bi imeli biti. Dalo bi se pač več doseči. Uraduje se vse v italijanščini, uradna pisma so vsa italijanska, celo razredba ur mora italijanska na steni viseti. Iz vsega so

sploh previdi, da ima magistrat namen vse poitalijančiti, kar se mu še ne bode tako hitro posrečilo. In to je največje slabo, kar se mu da oporekati, sicer se mu pa mora priznati, da se ne ustraši še tolikih stroškov, če je le po svojih načelih za dobre spozna. To nam dovolj kaže nova organizacija ljudskih šol, katera je že prišla enkrat v sejo, pa je bila za nekaj časa odložena. Gotovo pa je, da ne bode za dolgo časa izostala. Po tej organizaciji se bodo učiteljske plače povišale, šole na večih krajih pomnožile ter nov učni načert se bode vpeljal. Zdaj nima okolica še nobene učnega načerta, učitelj sme vzeti kar mu je drago, se ve da le ne nasprotuje človeškemu razumu. Ali vzame kaj od realističnih predmetov ali ne, to je vse eno. Kako bi pa ne bilo? Saj od šolskega odseka magistratovega tako nobeden slovenščine zmožen ni, zunaj nadzornika g. Lozar-ja. In potem naj ti ljudje sodijo, je-li učitelj, svojej nalogi kos, ali ne! Ta neodpustljiv pregrešek bi pač morala nova organizacija odpraviti. A bojim se, da se to ne bo zgodilo. No pa saj Vam bom zamogel za drugič še kaj enacega sporočiti, zato za danes dovolj. Preden končam Vam moram še nekaj veselega naznaniti. Magistrat je namreč sklenil, da se tretji razred italijanski v Rojauu v slovenskega spremeni. To je velika dobrotu za Rojančane, a strašna bomba za omenjenega, slovenščine nezmožnega „direktorja“, in mu bo torej slov. tretji razred veliko preglavico delal.

Za prihodnjič Vam bom kaj več sporočal o nekej drugej šoli, ki se nahaja tudi v okolici, in ta je pripravljavnica za učiteljsko izobraževališče na Proseku. Treba se mi je pa še prej o njej kaj bolj uatančno informirati.

Milan.

Slovstvo.

(„Slovenski učiteljski koledar.“) Te male, toda prav rabljive knjižice dali smo bili 400 iztisov napraviti. Pervih 200 je bilo samo v papir vezanih. Na izraženo željo smo pa dali nekaj iztisov v platno vezati in dodali jim več pisnega papirja. Tim koledarčkom je zdaj cena 50 kr., prvim smo pa ceno na 40 kr. znižali. In nekaj iztisov bodemo dali vezati v platno, z zlatom obrezati in od znotraj bodo imeli tudi žep (tošenj) iz platna. Tako elegantno vezanim je pa cena 60 kr. Pri naročevanji naj se torj blagovoli povedati, kakošne cene koledarček se želi. — Oni gospodje, kateri so za koledarčke najnižje cene 50 kr. plačali, dobé drugo leto lepše za nižjo ceno

Šolske novice in drobtine.

(V zadevi konfiscirane 15. št. „Slov. učitelja“) poslal se nam je sledeči nemški:

„Erkenntniß.“

„Das I. I. Kreis- als Preßgericht Cilli hat nach Anhörung der I. I. Staatsanwaltschaft Cilli und über deren Antrag vom 4. August l. J., Z. 5174, mit Beschluß vom heutigen zu erkennen befunden: Die Correspondenz: **iz Gorenjskega**, beginnend mit den Worten: tri leta je uže . . . und endet mit: vztrajajno upaj, ker bliža se tvoj Odisej in Nr. 15. des 4ten Jahrganges der periodischen Zeitschrift „Slovenski učitelj“ begründet den Thatbestand des Vergehens gegen die

öffentliche Ruhe und Ordnung gemäß § 300 St. G. und es werde, da die I. I. Staatsanwaltschaft gegen eine bestimmte Person eine Auflage nicht erhoben hat, gemäß § 493 St. P. O. das objective Verfahren eingeleitet, gemäß § 489 St. P. O. die vom I. I. Bezirkshauptmann in Marburg verhängte Beschlagnahme der Nr. 15 der oben erwähnten Zeitschrift bestätigt, gemäß § 493 St. P. O. die weitere Verbreitung dieser Druckschrift verboten und nach § 37 des P. G. vom 17. Dezember 1862, Nr. 8 des R. G. de 1862 die Vernichtung der mit Beschlag besetzten Exemplare verordnet. **Gründe.** Der beanspruchte Artikel enthält Angriffe auf den Schulinspektor **Kuster** in Krainburg, welchem Ignoranz, Parteilichkeit, Angeberei und Ränkesucht u. dgl. vorgeworfen wird und sucht durch Schmähungen gegen ihn also gegen ein Organ der Regierung mit Rücksicht auf seine Amtsführung zum Haße und zur Verachtung aufzureizen, es erscheinen somit die im Erkenntniße enthaltenen Verfügungen mit Bezug auf die citirten Gesetzesstellen gesetzlich vollkommen gerechtfertigt.“ **K. k. Kreis- als Preßgericht. Cilli** am 6. August 1876.

(„Učiteljsko društvo za slovenski Štajer.“) Kot pravi udjo so pristopili gg.: Silvester Fr., nadučitelj, g. Seifrid, učitelj pri sv. Barbari v Halozah; g. Mat. Zorman, nadučitelj pri Mali nedelji.

(Iz štajerskega deželnega šolskega sveta.) V seji 3. avgusta je med drugim deželni šolski nadzornik za ljudske šole poročal o svojem nadzorovanji šol v kozjanskem, gornje-graškem, šoštanjškem in slovenje-graškem okraju. Po tem poročilu zaostaja napredovanje šol v kozjanskem okraju, in to radi prenapolnjenja šol in radi poldnevnega poduka. Mali vspehi so tudi v šoštanjškem in slovenje-graškem okraju, a večji so pa v gornje-graškem kljubu temu, da je ta okraj prej zaostal bil.

(Kranjski deželni šolski svet.) Ker je 2. sept. 1. šestletna opravilna doba minula, volil je deželni odbor za svoja zastopnika dr. Zarnika in Murnika; izmed učiteljstva je pa predlagal cesarju v poterjenje nadučitelja Praprotnika in prof. Suklje-ja. Da bi le ta predlog obveljal!

(P. n. udom „štajerske učiteljske zveze“, Steirm. Lehrerbund.) Letošnji glavni zbor štajerskega učiteljskega društva bude 20. in 21. septembra v Celji.

Tiste p. n. ude, kateri so namenjeni se tega zborovanja udeležiti, prosimo, naj se berž in najdaljši do 10. septembra t. l. pri krajnem odborniku gosp. nadučitelju J. Lopan-u v Celji oglašé ter ob enem naznanijo 1. ako želé prosto stanovanje ali za plačilo in 2. ali se bodo skupnega obeda udeležili, in če, priložé naj po éden forint av. velj. Oglasila naj se pošljejo posamno ali po več vkup; za vsak način pa prosimo za natančni naslov udeležiteljev. Izkaznico (Legitimations-karte) za ponižanje vožnine na železnici dobi vsak ud po pošti na dom, plačane karte za skupni obed pa se bodo še le tukaj delile. Program za oba dneva priobčimo v kratkem v „Slov. Naroda“ in v „Pädagogische Zeitschrift.“

Celje, 18. avgusta 1876.

Za okrajni odbor:

Dr. C. Higersperger l. r., načelnik.

Jos. L. Weiss, l. r., tajnik.

(Okrajne učiteljske konference) so bile 23. in 24. avg. v Kerškem, 4. sept. v Litiji.

(„Slovensko učiteljsko društvo“) v Ljubljani bude — kakor se nam od onod piše — 28. septembra zborovalo.

(Počastenje.) G. Josipu Petz-u, nadučitelju v Gradeu, načelniku štajerskega „Lehrerbunda“, je naučni minister podelil naslov ravnatelja.

Razpisi učiteljskih služeb po Slovenskem.

Na Štajerskem: Podučiteljska služba pri sv. Marjeti na Pesnici (okraj mariborski) (2razr.) s 440 (330) in stan. na kr. š. svet. Učiteljska služba v Svetinjah (okraj ormuški), s 550 gld. in stan. do 15. septembra na kr. š. svet. Podučiteljska služba pri sv. Trojici (3raz. šola, okr. sv. Lenart v Slov. gor.) s 480 (360) in stan. do 7. sept. na kr. š. svet. Učiteljska služba pri sv. Bolfanku (1razr., okraj Ormuž) s 600 gld. in stan.

do 15. septembra na kr. š. svet. Nadučitolska služba pri Kapeli (2razr., okr. Gornja Radgona) s 600 gld. in stan. do 30. sept. na kr. š. sv.

V Istri: Učiteljski službi v Materiji in Brezovici s 430 in stanovanjem (ali 50 gld.) do 15. septembra na okrajni š. svet v Vołoskem.

Premembe pri učiteljstvu po Slovenskem.

Na Štajerskem: G. Rudolf Ferdinand (iz Čerkovec), začasni podučitelj v Rogatcu; g. Šim. Srabotnik, učitelj v Šmartnem pri Sl. gradu.

Na Kranjskem: G. Bezlaj Jos. (iz Koroškega), učitelj v Kranju; g. I. Kern (učit. kand.), učitelj v Vrabčah; g. Kremžar (p. u. kand.), učitelj v Št. Kocijanu pod Turjakom. G. Ivan Grebenec, (iz Budanj), učitelj v Št. Petru na N.

Štev. 277.

Učiteljski službi

na novo osnovanih enorazrednih ljudskih šolah pri sv. Antonu na Pohorji in v Pernicah z dohodki III. razreda in prostim stanovanjem se razpisujete.

Prosilci, zmožni nemškega in slovenskega jezika v govoru in pisavi, imajo svoje dostojne dokumentirane prošnje potem predstavljene okrajne šolske gosposke najdalje do 1. oktobra t. l. oposlati dotičnemu krajnemu šolskemu svetu.

Okrajni šolski svet v Marenbergu,
dné 16. avgusta 1876.

1—3

Pervosednik: **Strobach.**

V podpisani knjigarnici in pri vseh bukvarjih se dobiva

„Mali prirodopis“ s podobami.

Spisal dr. Netolizeka, poslovenil Lapajne.

Ta knjiga, ki obsega živalstvo, rastlinstvo in rudinstvo, je najboljša tega zaderžaja, ter v nemškem originalu že od sl. ministerstva odobrena.

Priporočuje se narodnim učiteljem in učencem, učiteljskim in šolarskim bukvarnicam, ter vsakemu, po večji izomiki v tej stroki hrepenečemu.

Cena 60 kr.

Bušak-ova & Irrgang-ova
knjigarnica v Bernu.

2—2

Podučiteljska služba

na narodnej šoli v Mozirji z dohodki III. razreda i prostim stanovanjem se razpisuje.

Prositelji, zmožni slovenskega i nemškega jezika, imajo svoje prošnje do konca mesca septembra 1876 vposlati krajnemu šolskemu svetu v Mozirji (Prassberg).

Okrajni šolski svet Gornjegradski 7. avgusta 1876.

2-2

Prvosednik: Haas l. r.

V Pragi v založbi Felkl-na in sina (Celetna ulica, št. 30) so izišle po priporočilu „Učiteljskega društva za slovenski Štajer“:

9-12

Nove risanke

s slovenskimi napisi in s prav dobrim, debelim papirjem.

Perva, druga in tretja risanka so pikčaste, četvrta ima čisti papir. V 1. risanki so pike 1 cm., v 2.—2 cm., v 3.—4 cm. narazen.

100 kosov velja 4 gld. 50 kr.; posamezni sešitki (s 6 listi) so po 6 kr.

Za slovenske šole jih ima pa v zalogi

Janez Giontini in **Fr. Dubois**
v Ljubljani, v Ljutomeru

Zlasti opozorujemo slavne okrajne šolske svete, p. n. gospode šolske ravnatelje in učitelje na naše, izverstne po najnovejših zemljepisnih znanostih uredjene zemeljske krogle (globe), luno- in planetostroje najnižjih cen v slovenskem, hervatskem in serbskem jeziku. Visoko naučno ministerstvo jih je o svojem času kot edino za šolo pripravne priporočilo.

Vzori (obrazci) se na zahtevanje zastonj in franko pošiljajo.

Felkl in sina

tergovina s papirjem v Pragi.

Lastništvo „Učiteljsko društvo za slov. Štajer.“

Za uredn. odgovoren Drag. Lorenc. — J. M. Pajk-ova tiskarna v Mariboru.